

بەرئوردیك له نیوان جیئاوه كه سییه كانی شیوهزاری گهرمیان و سلیمانییدا

د. ئومید بهرزان برزو

زانکۆی گهرمیان/فاکهلتی پهروهردی کهلار- بهشی زمانی کوردی

پیشهکی:

ناونیشانی توێژینهوهکه: بریتییە له (بەرئوردیك له نیوان جیئاوه كه سییه كانی شیوهزاری گهرمیان و سلیمانییدا). سنوری توێژینهوهکه: ژمارهیهکی زۆری سهراچاوه کوردی و بیانییهکان باسی دابهشکردنی زارو شیوهزارهکانی زمانی کوردییان کردوه، ههریهکهیان بۆچونی خۆی لهو بارهیهوه خستوهتهپو، ههر دوو شیوهزارهکه سهر بهزاری کرمانجیی ناوهراستن، لهزۆریهیاندا ناوو سنوری جوگرافی شیوهزاری سلیمانی بهپرونی هاتوه، بهلام سهبارت بهدهستنیشانکردنی ناوو شوینی جوگرافی شیوهزاری گهرمیان، لهههندیکیاندا ئاماژه بۆ شیوهزاری گهرمیانی کراوه لهههندیکی تریاندا ناوی شیوهزاری کهرکۆکی بهکارهێنراوه، بهلام لهههندی سهراچاوهدا ناوی هیچ لهمانه نههاتوه. شیوهزاری گهرمیان بهیهکیك لهشیوهزارهکانی زاری ناوهراست ناودهبریت و سنوریکی جوگرافی بهرفراوانی ههیه، که سنوری جوگرافی ئهو ناوچانه دهگریتهوه، که کهرکۆک و چهچهمال و قهرهههنجیرو شوان و قادریکههم و لهیلان و قهرههههسن و تهکیه و سهنگاو و دهورو بهریان لهباکور تا دیته خوارهوه و دهگاته داقوق و دوزخورماتوو کفری و قهرتهپه و جهباره و سهرقهلاو پرزگاری و کهلارو جهلهولاو دهورو بهریان لهباشور قسهی پیدهکهن و چهندین بیچوه یان بهشه شیوهزاری لیدهبیتهوه. تهنانهت شیوهزاری کهرکۆکی شیوهیهکه لهزاری گهرمیانی و لهناو شاری کهرکۆکیشدا چهند بیچوه شیوهزاریک واته شیوهئاخاوتنیك بهراچاودهکهوی⁽¹⁾.

گرنگی توێژینهوهکه:

۱- خستنهپوی فۆرم و ئهرکی جیئاوه كه سییهکان، سهروهپریزبون و دابهشبونی جیئاوه لکاوهکان، جولهی جیئاوه لکاوهکان بهپیی پۆنانی کردارهکان، گۆپینی ئهرک و فۆرم و شوینی جیئاوه لکاوهکان لهپستهی کردار بکهرنادیارو پهیهوهندیی پیکهوتن لهشیوهزاری گهرمیاندا.

۲- بهمهبهستی خستنهپوی تایبهتمهندیی پێزمانی ئهم دوو شیوهزاره بهتایبهتی بهراوردکردنی پێزمانی جیئاوه كه سییهکان لهدرستهی پستهی سینتاکسی و مۆرفۆسینتاکسییهکاندا، که کۆمهلیك ئهجماعی لهبارهی پێزمانی جیئاوه كه سییهکان لهم دوو شیوهزاره داو گرنگترین خالی هاوبهش و جیاوازیی نیوانیان خستوهتهپو.

ههروهها پێبازی شیکردنهوهی پهسنکهراوه پهیرهوکراوه، که تیایدا نمونهکانی ناو باسهکه لهزمانی ئاخاوتنی خهلهکهوه وهرگیراون.

توێژینهوهکه لهپینچ تهوه پیکهاتوه:

لهتهوهری یهکهمدا فۆرمی جیئاوه كه سییه سهربهخۆو لکاوهکان و ئهرکیان لهپستهدا دهستنیشانکراوه. لهتهوهری دووهمدا باس لهنزمکردنهوهی جیئاوه سهربهخۆکان بۆ جیئاوه لکاوهکان واته (پروسهی بهکلیتییککردن) و سهروهپریزبون و دابهشبونیان لهپستهی مۆرفۆسینتاکسیدا کراوه. تهوهری سییهمیش باس لهجولهی جیئاوه لکاوهکان دهکات بهپیی پۆنانی کردارهکان. ههروهها لهتهوهری چوارهدا تیشک خراوهته سهر گۆپینی ئهرک و فۆرم و شوینی جیئاوه لکاوهکان لهدرستهی پستهی مۆرفۆسینتاکسی بکهرنادیارداو لهتهوهری پینجهمدا باس لهپهیهوهندیی پیکهوتنی پێزمانی نیوان کهرستهکانی ناو دروستهی پسته و خستنهپوی جۆری پیکهوتنهکان لهم دوو شیوهزارهدا کراوه.

تەۋەرى يەكەم/ فۆرم و ئەرکی جیناۋە كەسىيەكان:

جیناۋە كەسىيەكان وەكو بەشكى گىرنگى ئاخوتن پۇل و تايىبەتمەندى پىزمانيى لەدروستە سىنتاكسى و مۇرفۇسىنتاكسىيەكاندا دەبىن، لەم تەۋەرەيەدا فۆرمى جیناۋە كەسىيەكان و ئەرکیان لەپرستەدا دەستىنشان دەكەين، بۇ خستەنەپروى فۆرمى ئەم جیناۋانە لەشپوۋەزى گەرمياندا، پروانە نمونەكانى (۱) و (۲).

(۱)

كردارى پانەبردوى تىپەپ	كردارى پانەبردوى تىپەپ
ا- من نامەكە ئەخوینمۆ.	ا- من نامەكەم خویندۆ.
ب- تو نامەكە ئەخوینیتۆ.	ب- تو نامەكەت خویندۆ.
پ- ئەو نامەكە ئەخوینیتۆ.	پ- ئەو نامەكەي خویندۆ.
ت- ئىمە نامەكە ئەخوینیتۆ.	ت- ئىمە نامەكەمان خویندۆ.
ج- ئىۋە نامەكە ئەخویننۆ.	ج- ئىۋە نامەكەتان خویندۆ.
ح- ئەوان نامەكە ئەخویننۆ.	ح- ئەوان نامەكەيان خویندۆ.

(۲)

كردارى پانەبردوى تىنەپەپ	كردارى پانەبردوى تىنەپەپ
ا- من ئەخەفم.	ا- من خەفتم.
ب- تو ئەخەفیت.	ب- تو خەفتیت.
پ- ئەو ئەخەفیت/ئەپوات.	پ- ئەو خەفەت/Ø.
ت- ئىمە ئەخەفین.	ت- ئىمە خەفتین.
ج- ئىۋە ئەخەفین.	ج- ئىۋە خەفتین.
ح- ئەوان ئەخەفین.	ح- ئەوان خەفتین.

لەنمونەكانى (۱) و (۲) ۋە دەتوانریت فۆرمى جیناۋە كەسىيە سەربەخوۋ لكاۋەكان^(۱) بەپىي كەسو ژمارە لەم خستەيەدا بخرىنەپرو، بەم شپوۋەيە:

لكاۋ		جودا	كەس	ژمارە
B	A			
م	م	من	تاك	۱
يت	ت	تو		۲
Ø ، يت/ات	ى	ئەو		۳
ين	مان	ئىمە	كو	۱
ن	تان	ئىۋە		۲
ن	يان	ئەوان		۳

خستەي ژمارە (۱)

ھەرۋەھا لەشپوۋەزى سلىمانيدا يەك دەستە جیناۋى كەسىي سەربەخوۋ دو دەستە جیناۋى كەسىي لكاۋ ھەن^(۲)، كە ئەمانەن:

لکاو		جودا	کەس	ژمارە
B	A			
م	م	من	تاک	۱
یت	ت	تۆ		۲
Ø ، یت/ات	ی	ئەو		۳
ین	مان	ئیمە	کۆ	۱
ن	تان	ئیو		۲
ن	یان	ئەوان		۳

خشتەى ژمارە (۲)

هەریەک لە دەستەى جیڤاوه کەسییە سەر بەخۆکان و لکاو کانیڤ لە پستەدا کۆمەلێک ئەرکی سینتاکسی دەبینن، بەهینانەوهى نمونهکانى ئەم دوو شیوەزارە، دەتوانرێت ئەرکی هەریەکە لەم دەستەنە بخریتەپو:

۱- بۆ خستنه‌پوێ ئەرکی جیڤاوه سەر بەخۆکان، پڕوانە (۳) و (۴).

(۳) نمونهکانى شیوہزارى گەرمیان	(۴) نمونهکانى شیوہزارى سلیمانى
۱- من ئەچم بۆ کەرکوک.	۱- من دەچم بۆ کەرکوک.
ب- بەهار منى دى.	ب- بەهار منى بینى.
پ- کتیبەکان وه من بى.	پ- کتیبەکان بە من بو.
ت- ئەوان پارەکەیان بۆ من هاورد.	ت- ئەوان پارەکەیان بۆ من هینا.
ج- منالەکەى من گىریا.	ج- منالەکەى من گریا.
ح- منى داماو کارئەکەم.	ح- منى داماو کاردەکەم.

لەنمونهکانى (۳- ۱ ب پ ت ج ح) و (۴- ۱ ب پ ت ج ح)دا، جیڤاوه سەر بەخۆکان هەموو ئەرکە سینتاکسییەکان وهک (۱-۳) و (۱-۴) ئەرکی بکەر و (۳-ب) و (۴-ب) ئەرکی بەرکار و (۳-پ) و (۴-پ) ئەرکی تەواوکەر و (۳-ت) و (۴-ت) ئەرکی سەرپار و (۳-ج) و (۴-ج) ئەرکی دیارخەر و (۳-ح) و (۴-ح)دا ئەرکی دیارخراو دەبینن.

ب- ئەرکی جیڤاوه لکاو کانی هەریەک لە دەستەى یەکەم و دووهم بەم شیوانە دەبییت:

۱/ ئەرکی جیڤاوه لکاو کانی دەستەى یەکەم:

۱- لە شیوہزارى گەرمیاندا، پڕوانە (۵) (۶) (۷) (۸) (۹).

(۵) ۱- مامریکیان سەند.

ب- پۆیيان^(۴) بۆ بازار.

پ- قیژانیان.

ت- مینهى ئازادیان کرد^(۵).

لە نمونهى (۵-۱) کردارى پستەکە پابردوى تیپەرەو لەنمونهکانى (۵-ب پ ت)دا کردارى پستەکان پابردوى تیپەرەن، جیڤاوى لکاو (یان) ئەرکی بکەر دەبینیت.

(۶) ۱- ئەیان وات.

ب- بردیانم.

پ- بیان وه.

- له نمونه‌ی (٦-١) کرداری پرسته‌که پانه‌بردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٦-ب) پابردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٦-پ) دا کرداری فرمانه، جیناوی لکاو (یان) ئه‌رکی به‌رکار ده‌بینیت.
- (٧) ١- مناله‌که لییان ترسیا.
- ب- خانییه‌که‌ی پییان فروشت.
- پ- مناله‌که لییان ئه‌ترسیت.
- ت- خانییه‌که پییان ئه‌فروشت.
- ج- پاره‌که بویان بی‌ره.
- له نمونه‌ی (٧-١) کرداری پرسته‌که پابردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٧-ب) پابردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٧-پ) پانه‌بردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٧-ت) پانه‌بردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٧-ج) دا کرداری فرمانه، جیناوی لکاو (یان) له‌پاش جیگره‌پیشناوه‌کانی (لی، پی، بو) وه‌هاتوه و ئه‌رکی سه‌ربار ده‌بینیت.
- (٨) ١- ئاراس کتیبه‌که‌ی دا پییان.
- ب- پاره‌که پییان بی.
- له نمونه‌کانی (٨-١) کرداری پرسته‌که کرداری ته‌واوه و له‌نمونه‌ی (٨-ب) دا کرداری ناته‌واوه، جیناوی لکاو (یان) له‌پاش جیگره‌پیشناوی (پی) وه‌هاتوه و ئه‌رکی ته‌واوکه‌ر ده‌بینیت.
- (٩) ١- خانییه‌که‌یان رمیا.
- ب- شویشه‌که‌یانت شکان.
- پ- ناشه‌که‌یان ئه‌کولیت.
- ت- کچه‌که‌یان بانئه‌که‌ن.
- ج- سه‌یاره‌که‌یان بو‌ن.
- له نمونه‌ی (٩-١) کرداری پرسته‌که پابردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٩-ب) پابردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٩-پ) پانه‌بردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٩-ت) پانه‌بردوی تیپه‌پره و له‌نمونه‌ی (٩-ج) دا کرداری فرمانه، جیناوی لکاو (یان) به‌ناوه‌ دیارخراوه‌کانه‌وه‌ نوساوه و ئه‌رکی خاوه‌نیتی (دیارخه‌ری پاشه‌وه‌ی سه‌ره‌ی فریژه‌ ناوییه‌کان) ده‌بینیت.
- ب- له‌ شیوه‌زاری سلیمانیدا، پروانه (١٠) (١١) (١٢) (١٣) (١٤).
- (١٠) ١- مریشکیکیان ک‌ری.
- ب- قیژاندیان.
- پ- یارییان کرد.
- له‌نمونه‌کانی (١٠) دا جیناوی (یان) له‌کرداری پابردوی تیپه‌پرو تیپه‌په‌ردا ئه‌رکی بکه‌ری بینیه‌وه.
- (١١) ١- ده‌یانبات.
- ب- بیان به.
- له‌نمونه‌کانی (١١) دا جیناوی (یان) له‌کرداری پانه‌بردوی تیپه‌پرو فرماندا ئه‌رکی به‌رکاری بینیه‌وه.
- (١٢) ١- منداله‌که‌یان لی ترسا.
- ب- منداله‌که‌یان لی ده‌ترسیت.
- پ- خانوه‌که‌یان پی ده‌فروشت.
- ت- پاره‌که‌یان بو بهینه.

- له نمونه کانی (۱۲) دا جیناوی (یان) له کرداری پابردوی تیښه په پړو پانه بردوی تیښه په پړو فرماندا ئه رکى سهربارى بينيوه.
- (۱۳) ۱- ئاراس کتیبه که یان پی دده دات.
- ب- پاره که یان پی بو.
- له نمونه کانی (۱۳) دا جیناوی لکاوی (یان) له کرداری ته واو و ناتو او دا ئه رکى ته واو که رى بينيوه.
- (۱۴) ۱- خانووه که یان روخا.
- ب- چیشته که یان ده کویت.
- پ- کچه که یان بانگده کهن.
- ت- سهرباره که یان ببه ن.
- له نمونه کانی (۱۴) دا جیناوی (یان) له کرداری پابردوی تیښه په پړو پانه بردوی تیښه په پړو و فرماندا ئه رکى خاوه نیټى بينيوه.
- ۲/ ئه رکى جیناوه لکاوه کانی ده سته ی دووهم:
- ۱- له شیوه زارى گهرمیاندا، پروانه (۱۵).
- (۱۵) ۱- بو مالمان هاتن.
- ب- بو بازار نه چن.
- پ- ئیمه نه ناسن.
- له نمونه ی (۱۵-۱) کرداری پرسته که پابردوی تیښه په پړو له نمونه ی (۱۵-ب) کرداری پانه بردوی تیښه په پړو له نمونه ی (۱۵-پ) کرداری پانه بردوی تیښه په پړو، جیناوی لکاوی که سى سییه می کو (ن) له ده سته ی دووهم به کو تایی کرداره کانه وه نوساوه و ئه رکى بکه ر ده بینیت واته نیشانه ی بکه ر ده نویټ.
- ب- له شیوه زارى سلیمانیدا، پروانه (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰).
- (۱۶) ۱- چوون بو بازار.
- ب- بو بازار ده چن.
- پ- ئیمه ده ناسن.
- له نمونه ی (۱۶-۱) کرداری پرسته که پابردوی تیښه په پړو له نمونه ی (۱۶-ب) کرداری پانه بردوی تیښه په پړو له نمونه ی (۱۶-پ) کرداری پانه بردوی تیښه په پړو، جیناوی لکاوی که سى سییه می کو (ن) به کو تایی کرداره کانه وه نوساوه و ئه رکى بکه رى بينيوه.
- (۱۷) ۱- بردمن.
- ب- چاکى کردون.
- له نمونه کانی (۱۷) دا جیناوی (ن) له کرداری پابردوی تیښه په پړو ئه رکى به رکارى بينيوه.
- (۱۸) ۱- خانووه که ی پی فروشتن.
- ب- پاره که مان بو هینان.
- له نمونه کانی (۱۸) دا جیناوی (ن) له کرداری پابردوی تیښه په پړو ئه رکى سهربارى بينيوه.
- (۱۹) ۱- کتیبه که ی پی دان.
- ب- به ردیکى تی گرتن.
- له نمونه کانی (۱۹) دا جیناوی (ن) له کرداری پابردوی تیښه په پړو ئه رکى ته واو که رى بينيوه.

(۲۰) ۱- کتیبه که م هیئان.

ب- کچه که مان بانگکردن.

له نمونه کانی (۲۰) دا جیئاوی (ن) له کرداری پابردوی تیپه پدا ئهرکی خاوه نییتی بینیه.

تهوهری دووهم / سه ره وریزون و دابه شبونی جیئاوه لکاوه کان^(۶):

سه ره وریزکردنی که رهسته کان له دروسته ی قولی رسته سینتاکسییه کاندای خاوه نی شهش قالبی بنجین^(۷). ههریه که له قالبانه به دانه ی فرههنگی پرکراونه تهوه و دروسته ی رسته ی تهواو له دروسته ی قولدا به رهه مده هیئن، له کاتی گوێزانه وهی هه ندی له قالبانه له دروسته ی قولوه بو دروسته ی روکesh و جیبه جیکردنی یاسا کانی گوێزانه وه، ده توانریت به شیک له که رهسته کانی ناو رسته سینتاکسییه کان به جیئاوی لکاو جیگیربکریئن، به تایبه تی جیکه وته کانی بهرکارو سه ربارو تهواو که رو دیارخهر که به فریزی ناوی یان فریزی جیئاوی پرکراونه تهوه، به مهش رسته ی مۆرفۆسینتاکسی له دروسته ی روکeshدا به رهه مده هیئن، بو خستنه روی چۆنییتی سه ره وریزون و دابه شبونی جیئاوه لکاوه کان له رسته مۆرفۆسینتاکسییه کاندای، لهم خالانه دا باسیان ده که یان:

۱- فریزی بکه ری له دروسته ی رسته ی زمانی کوردیدا له سه ره تای رسته وه درده که ویت و به پیی که سو ژماره ی خوی جیئاویکی لکاو هه لده بژیریت، ههر بویه جیئاوه لکاوه که وهک فۆرمیکی فرههنگی ناو کرداره که له دروسته ی قولدا هه مان که سو ژماره ی فریزه بکه رییه که ده نوییت، پروانه (۲۱).

(۲۱) ۱- ئیمه به رده که مان لابرده.

ب- مناله که ناشه که ئه خوات.

پ- مناله که ترسیا.

ت- ئه وان ئه که ون.

له نمونه کانی (۲۱- ۱ ب پ ت) دا فریزه بکه رییه کان له فۆرمی که رهسته ی فرههنگی سه ره به خو له گهل فۆرمی جیئاوه لکاوه کاندای درکه وتون و هه مان که سو ژمارهش ده نویئن، بویه ده توانریت فریزه بکه رییه کان له دروسته ی روکeshدا درنه بپردیئن و (pro) له شوینیان دابنریت، پروانه (۲۲).

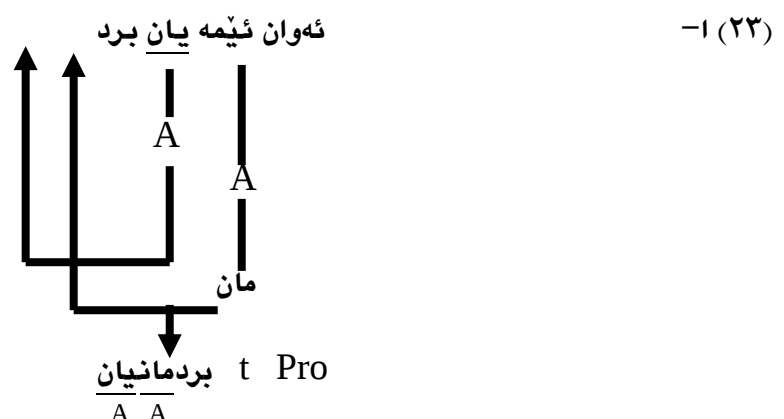
(۲۲) ۱- pro به رده که مان لابرده.

ب- pro ناشه که ئه خوات.

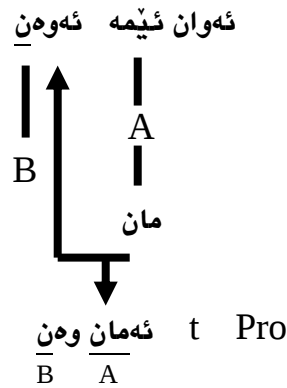
پ- pro ترسیا.

ت- pro ئه که ون.

۲- فریزی بهرکاری له دروسته ی قولی رسته ی سینتاکسیدا له فۆرمی فریزیکی سه ره به خو دا درده که ویت، ده توانریت به جیئاوی لکاو له دروسته ی روکeshدا جیگیربکریئن، پروانه (۲۳) و (۲۴).

ب-

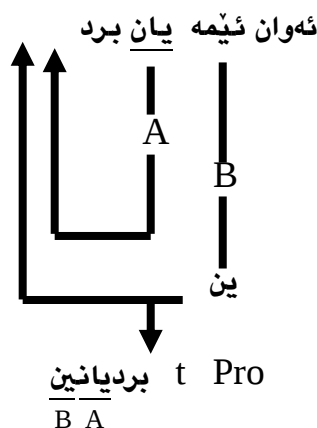
لەنمونهی (۲۳-ا) دا لەکاتی گۆیزانهوهی پستهکه لەدروستهی قۆلهوه بۆ دروستهی پروکەش، دەبینین فریزی بەرکاری بەجیئاویکی لکاوێ هەمان کەس و ژماره لەدەستهی یەکەم جیگیرکراوه و لەپیش جیئاوی لکاوێ بەکراییهوه دەردهکەوێت، واتە لەشیوهزاری گەرمیاندای جیئاوی لکاوێ بەکەری و بەرکاری لەدەستهی یەکەم دەبن، بەمەرجی کرداریکی رابردوی تێپەر بیئت، پروانه یاسای ژماره (۱).

کرداری بنه‌په‌تی + جیئاوی لکاوێ بەرکاری + جیئاوی لکاوێ بەکەری
(A) (A)
یاسای ژماره ۱۰.

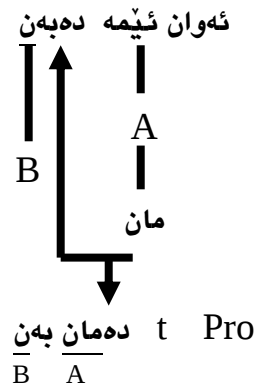
لەنمونهی (۲۳-ب) دا کرداری پستهکه رانه‌بردوی تێپه‌ره‌و جیئاوی لکاوێ بەکەری لەدەستهی دووه‌مه، لەکاتی گۆیزانهوهی پستهکه‌و بەکلیتی‌ککردنی فریزی بەرکاری لەپسته مۆرفۆسینتاکسییه‌که‌دا، دیسان فریزه‌ بەرکارییه‌که‌ بەجیئاویکی لکاو لەدەستهی یەکەم جیگیرکراوه، بەلام چووه‌ته‌ سه‌ر ئەسپیکتی بەرده‌وامی (ئه)، پروانه یاسای ژماره (۲).

ئەسپیکتی (ئه) + جیئاوی لکاوێ بەرکاری + کرداری بنه‌په‌تی + جیئاوی لکاوێ بەکەری
(A) (B)
یاسای ژماره ۲۰.

(۲۴) ۱-

ب-

بەلام لەنمونەى (۲۴-۱) دا فرىزى بەركارى بەجىناوئىكى لكاوى ھەمان كەسو ژمارە لەدەستەى دووھم جىگىركراوھو لەپاش جىناو لكاوى بكەريپھوھ دەردەكەوئت، واتە لەشىوھزارى سلېمانىدا جىناو لكاوى بكەرى لەدەستەى يەكەم و جىناو لكاوى بەركارى لەدەستەى دووھم دەبن، كە كردارىكى رابردوى تىپەر بىت، بپوانە ياساى ژمارە (۳).

كردارى بنەپەتى + جىناو لكاوى بكەرى + جىناو لكاوى بەركارى
(A) (B)
ياساى ژمارە ۲.

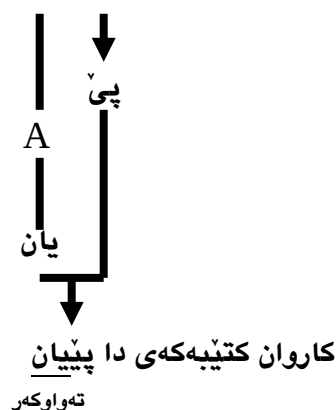
لەنمونەى (۲۴-ب) دا كردارى پستەكە رانەبردوى تىپەرەو جىناو لكاوى بكەرى لەدەستەى دووھمە، بەلام فرىزە بەركارىپھەكە بەجىناوئىكى لكاو لەدەستەى يەكەم جىگىركراوھو چووھتە سەر ئەسپىكتى بەردەوامى (دە)، بپوانە ياساى ژمارە (۴).

ئەسپىكتى (دە) + جىناو لكاوى بەركارى + كردارى بنەپەتى + جىناو لكاوى بكەرى
(A) (B)
ياساى ژمارە ۴.

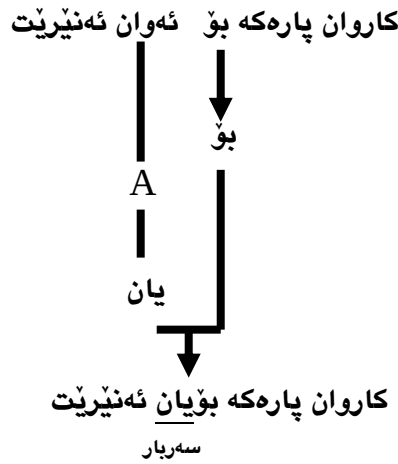
۳- ئەگەر فرىزى پىشناوى لەئەركى تەواوگەر يان سەربار بەجىناو لكاو جىگىربكرىت، ئەوا فرىزەكە نزم دەكرىتەوھ بۆ دەستەواژەپھەكى مۆرفوسىنتاكسى، بپوانە (۲۵) و (۲۶).

كاروان كتیبەكەى دا وە ئەوان

(۲۵) ۱-

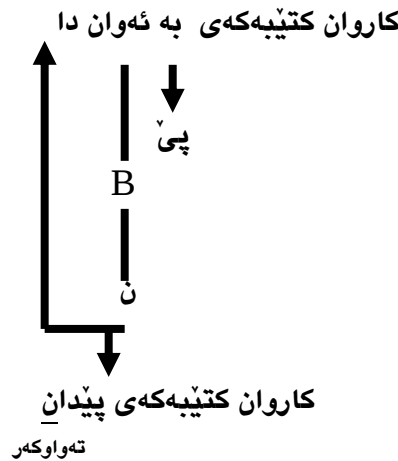

ب-

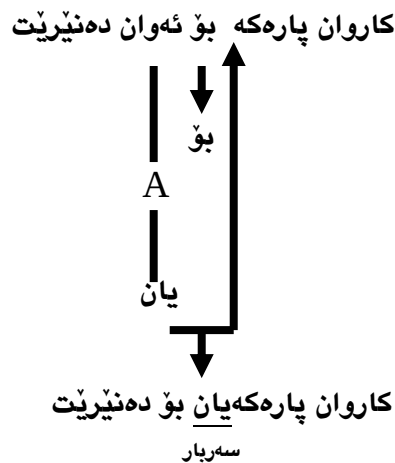

لەنمونهكانى (۲۵-ب) شىۋەزىرى گەرمياندا دەردەكەۋىت، كە دەتوانرىت فرىزە پىشناۋىيەكان لەئەركى تەۋاكەر يان سەرباردا نزمبكرىنەۋە بۆ دەستەۋاژەيەكى مۇرفۇسىنئاكسى، بەمەش فرىزە ناۋىيەكان يان فرىزە جىناۋىيەكانى دۋاى پىشناۋەكان بەپىي كەس و ژمارە لەدەستەي يەكەم جىگىردەكرىن و ھەمىشە بەپىشناۋەكانەۋە دەنوسرىن و جىگىردەبن، ئەگەر چى كىردارەكان پابردو يان پانەبردو، تىپەر يان تىنەپەر بن.

(۲۶) ۱-

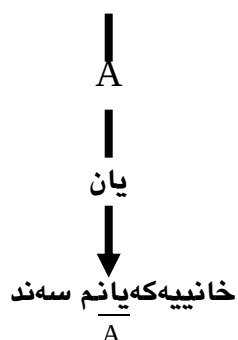
ب-

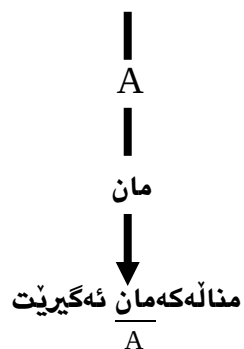
كەچى لەشىۋەزىرى سلىمانىدا ئەگەر كىردارى پستەكە پابردوى تىپەر بو، كە فرىزە پىشناۋىيەكان لەئەركى تەۋاكەر يان سەرباردا نزمەكرىنەۋە بۆ دەستەۋاژەيەكى مۇرفۇسىنئاكسى، ئەۋا جىناۋە لكاۋەكە لەدەستەي دوۋەم دەبىت و دەچىتە كۆتايى كىردارەكەۋە بېۋانە (۲۶-۱)، بەلام ئەگەر كىردارەكان پابردوى تىنەپەر يان پانەبردوى تىپەر تىنەپەر يان فەرمان بن، ئەۋا جىناۋە لكاۋەكە لەدەستەي يەكەم دەبىت و دەچىتە سەر بەركارەكە لەكىردارە تىپەرەكان يان دەچىتە سەر بىكەر لەكىردارە تىنەپەرەكاندا، بېۋانە (۲۶-ب).

۴- فریزی خاوه نییتی وهکو دیارخهری پاشه وهی سهری فریزی ناوی که له فورمی که رسته یه کی فرههنگیدا دهرده که ویت و به یاریده ی مۆرفیمی خستنه سهری (ی) به ناوه که وه ده به ستریتته وه، ده توانریت به جیناویکی لکاو جیگیر بکریت، پروانه (۲۷) و (۲۸).

(۲۷) ۱- خانیه که ی ئه وانم سهند

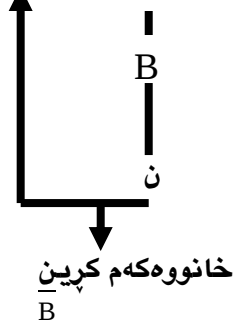

ب- مناله که ی ئیمه ئه گیریت

نمونه کانی (۲۷-۱ ب) ئه وه ده خه نه پرو، که له شیوه زاری گه رمیاند هه میشه فریزی خاوه نییتی به پیی هه مان که سو ژماره ی خوی، به جیناویکی لکاو سهر به ده سته ی یه که م جیگیر ده کریت و به ناوه دیارخراوه که وه ده نویست، له م باره شدا مۆرفیمی (ی) خستنه سهر ده قرتینریت.

(۲۸) ۱- خانووه که ی ئه وانم کپی

ب- منداله که ی ئیمه ده گری

کهچی له شیوهزاری سلیمانیدا، نهگه کرداری پرسته که پابردوی تیپه پو، نهوا فریزی خاوه نیتی به پیی هه مان کهس و ژماره ی خوی به جیناویکی لکاو سهر به دهسته ی دووم ده بیئت و ده چیتته کو تایی کرداره که وه پروانه (۲۸-ا)، به لام که کرداره کان پابردوی تیپه پو یان پانه بردوی تیپه پو تیپه پو یان فرمان بن، نهوا جیناوه لکاو که له دهسته ی یه کهم ده بیئت و به ناوه دیار خراوه که وه دنوسیئت، پروانه (۲۸-ب).

تهوهری سییه م / جولهی جیناوه لکاوکان به پیی پونانی کرداره کان:

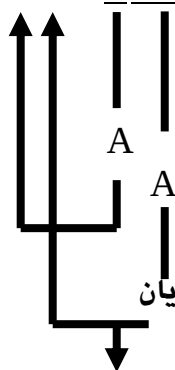
له تهوهری دوومدا ناماژ به وه درا، به گوژانه وهی پرسته کان له دروسته ی قولوه بو دروسته ی پوکه ش، چهند که رهسته یه کی ناو پرسته له فورمی سهر به خووه بو فورمی لکاو جیگیرده کرین و بهم پرۆسه یه ش دهوتری به نوسه ککردن (به کلیتیک کردن)، که جیناوه لکاوکان له ئهرکی بهرکاری تهواوکه رو سهر بارو خاوه نیتیدا درده که ون، بو خستنه پوی دره که وتن و جولهی جیناوه لکاوکان به پیی پونانی کرداره کان له ههر دو شیوه زاره که دا، پروانه نه م بارانه ی خواره وه:

۱- له شیوهزاری گهر میاندا، کاتی فریزه بهرکاری به کان به جیناویکی لکاو له دروسته ی پوکه شدا جیگیرکران و کرداری پرسته کانیش چ پابردو یان پانه بردوی تیپه پو بنه پرتی بن، هه میشه له دهسته ی یه کهم ده بن، ده بین له کرداری پابردوی تیپه پو بنه پرتیدا جیناوی لکاو بهرکاری و پاشان جیناوی لکاو بکهری شوینی خویان ده گوژن و ده چنه کو تایی کرداره که وه پرسته که ش له قالبی (کردار + جیناوی بهرکاری + جیناوی بکهری) دا درده که ویت، پروانه (۲۳-ا)، به لام له کرداری پانه بردوی تیپه پو بنه پرتیدا جیناوی لکاو بهرکاری ده چیتته دوایی نه سپیکتی (ئه وه، پرسته کورتکراوه که ش له قالبی (ئه + جیناوی بهرکاری + کردار + جیناوی بکهری) دا درده که ویت، پروانه (۲۳-ب). به لام له شیوهزاری سلیمانیدا، که فریزه بهرکاری به کان به جیناویکی لکاو له دروسته ی پوکه شدا جیگیرکران، له کرداری پابردوی تیپه پو بنه پرتیدا جیناوی لکاو بکهری و پاشان جیناوی لکاو بهرکاری شوینی خویان ده گوژن و ده چنه کو تایی کرداره که وه پرسته که ش له قالبی (کردار + جیناوی بکهری + جیناوی بهرکاری) دا درده که ویت، پروانه (۲۴-ا)، به لام له کرداری پانه بردوی تیپه پو بنه پرتیدا جیناوی لکاو بهرکاری ده چیتته دوایی نه سپیکتی (ده وه) پرسته کورتکراوه که ش له قالبی (ده + جیناوی بهرکاری + کردار + جیناوی بکهری) دا درده که ویت، پروانه (۲۴-ب).

نهگه پونانی کرداره که داپژزاو بیئت، پروانه نمونه کانی (۲۹-ا) و (۳۰-ب).

نازاد نهوانی دا گرت

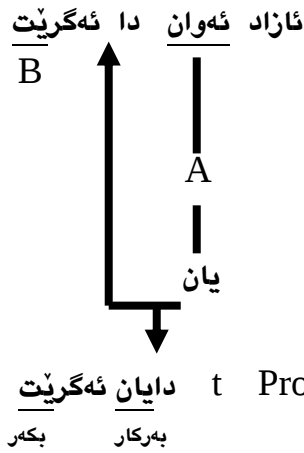
(۲۹) ۱-

t Pro دایانی گرت

بهرکار بکهر

ب-

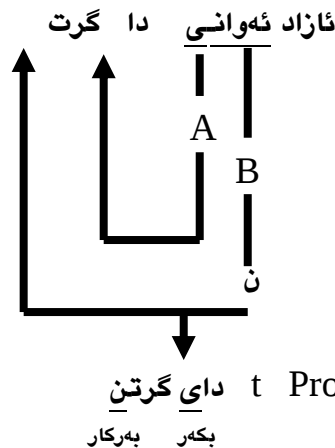
له نمونه كاني (٢٩-١ ب) دا پوناني كرداره كان داپژراون، له نمونه ي (٢٩-١) دا كه فریزي بهركاري به جيناويكي لكاو له دهسته ي يه كه م جيگيركراوه، ناچيته كوتايي كرداره كه وه، به لكو خوي و جيناوه لكاوه بكهرييه كه ده چنه پاش پيشگري كرداره داپژراوه كه وه، به وه ي كرداره كه رابردو بيت، پروانه ياساي ژماره (٥).

پيشگر + جيناوي لكاوي بهركاري + جيناوي لكاوي بكهري + كردار
ياساي ژماره ٥ .

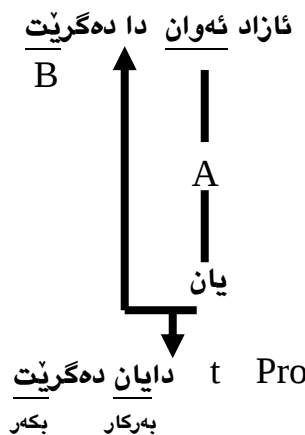
به لام له نمونه ي (٢٩-ب) دا كه كرداره كه رانه بردووه، ته نها جيناوه لكاوه بهركارييه كه ده چيته سهر پيشگري كرداره داپژراوه كه وه، پروانه ياساي ژماره (٦).

پيشگر + جيناوي لكاوي بهركاري + كردار + جيناوي لكاوي بكهري
ياساي ژماره ٦ .

(٣٠) ١-

ب-

له نمونه کانی (۱-۳۰ ب) دا پوښانی کرداره کان داپړژاون، له نمونه ی (۱-۳۰) دا جیناوی لکاوې بهرکاری له دهسته ی دووهمو چووته کوټایی کرداره که وه، به لām جیناوه لکاوې بهرکریه که ده چټه سهر پیشگری کرداره داپړژاوه که، به وهی کرداره که رابردو بیت، پروانه یاسای ژماره (۷)

پیشگر + جیناوی لکاوې بهرکری + کردار + جیناوی لکاوې بهرکاری

یاسای ژماره ۷ .

که چی له نمونه ی (۱-۳۰ ب) دا، کرداره که رانه بردووه، جیناوه لکاوې بهرکاریه که له دهسته ی یه که مه و ده چټه سهر پیشگری کرداره داپړژاوه که، پروانه یاسای ژماره (۸).

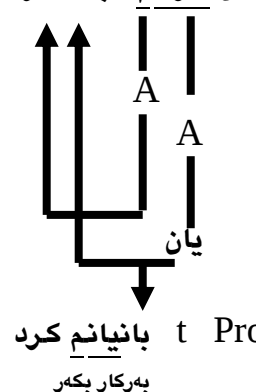
پیشگر + جیناوی لکاوې بهرکاری + کردار + جیناوی لکاوې بهرکری

یاسای ژماره ۸ .

نه گهر پوښانی کرداره که لیکنراو بیت، پروانه نمونه کانی (۱-۳۱ ب) و (۱-۳۲ ب).

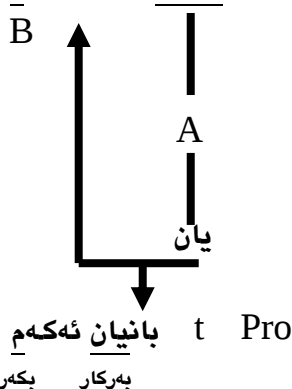
من نه وانم بانکرد

(۳۱) -۱

من نه وانم باننه که م

-ب

هروه ها له نمونه کانی (۱-۳۱ ب) ی شیوه زاری گهرمیاندا پوښانی کرداره کان لیکنراون، له نمونه ی (۱-۳۱) دا که کرداری رابردووه، جیناوه لکاوې بهرکاری و بهرکری له دهسته ی یه که من و ده چنه پاش بهشی یه که می کرداره لیکنراوه که وه، پروانه یاسای ژماره (۹).

بهشی یه که می کرداری لیکنراو + جیناوی لکاوې + جیناوی لکاوې + کردار

بهرکاری

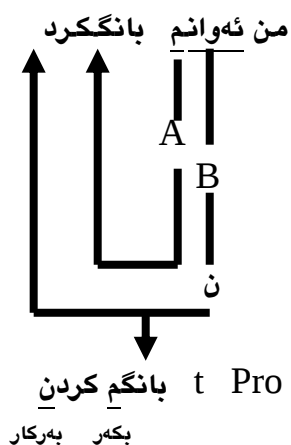
بهرکاری

یاسای ژماره ۹ .

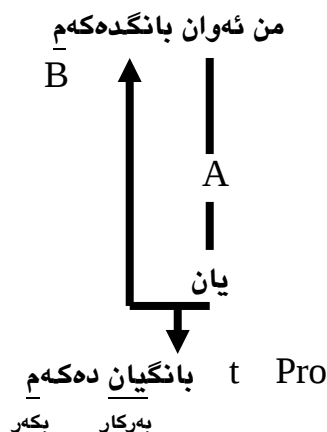
به لآم له نمونه ی (۳۱-ب) دا کرداره که پانه بردووه، بهوش جیناوه لکاوه بهرکارییه که دهچیتته سهر بهشی یه که می کرداره لیکدراوه که، پروانه یاسای ژماره (۱۰).

بهشی یه که می کرداری لیکدراو + جیناوی لکاوی + کردار + جیناوی لکاوی
بهرکاری
بهرکاری
یاسای ژماره . ۱۰

(۳۲) ۱-

ب-

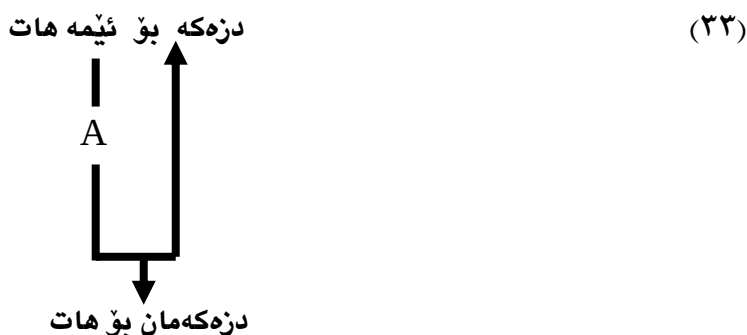
له نمونه کانی (۳۲-۱ ب) ی شیوه زاری سلیمانیدا پۆنانی کرداره کان لیکدراون، له نمونه ی (۳۲-۱) دا جیناوی لکاوی بهرکاری له دهسته ی دووه مه و چووته کوتایی کرداره که وه، به لآم جیناوه لکاوه بهرکارییه که دهچیتته سهر بهشی یه که می کرداره لیکدراوه که، بهوش کرداره که رابردو بیت، پروانه یاسای ژماره (۱۱).

بهشی یه که می کرداری لیکدراو + جیناوی لکاوی بهرکاری + کردار + جیناوی لکاوی بهرکاری
یاسای ژماره . ۱۱

به لآم له نمونه ی (۳۲-ب) دا کرداره که پانه بردووه، بهوش جیناوه لکاوه بهرکارییه که دهچیتته سهر بهشی یه که می کرداره لیکدراوه که، پروانه یاسای ژماره (۱۲).

بهشی یه که می کرداری لیکدراو + جیناوی لکاوی + کردار + جیناوی لکاوی
بهرکاری
بهرکاری
یاسای ژماره . ۱۲

۲- که فریزه پيشناوييهكان لهئركي تهواوكه ريان سهرباردا نزمدهكرينهوه بو دهستهواژهيهكي مؤرفوسينتاكسي، لهشيوهزاري گهمياندا هميشه جيناوه لكاوهكه بهپيشناوهكانهوه دنوسرين و جيگيردهبن، نهگه ر چي كردارهكان رابردو يان رانهبردو، تيپه ر يان تيئنهپه ر، بنه رتي يان دارپژراو يان ليكدر او بن، پروانه نمونهكاني (۱-۲۵ ب). بهلام لهشيوهزاري سليمانيدا لهكرداري رابردوي تيپه ردا جيناوه لكاوهكه دهچيئه كوتايي كردارهكهوه، نهگه ر چي كرداري بنه رتي يان دارپژراو يان ليكدر او بن، پروانه (۱-۲۶)، بهلام لهكردارهكاني رابردوي تيئنهپه ر يان رانهبردوي تيپه ر يان فهرماندا، جيناوه لكاوهكه لهكرداره تيپه ركاندا دهچيئه سهر بهركارهكه پروانه (۱-۲۶ ب)، بهلام لهكرداره تيئنهپه ركاندا دهچيئه سهر بكه ر، پروانه (۳۳).

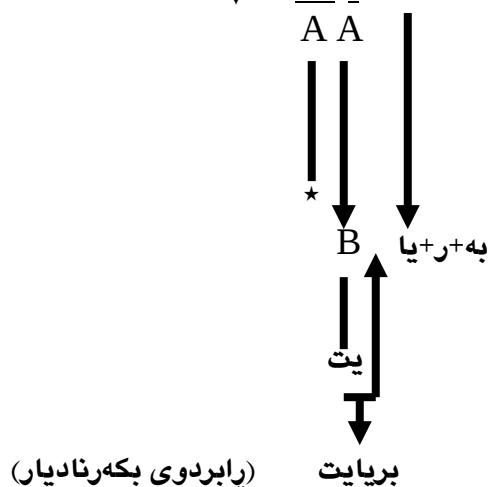

۳- لهشيوهزاري گهمياندا هميشه جيناوي لكاوي خاوه نيئي بهپيي ههمان كهسو ژماره ي خوي بهناوه ديارخواهكهوه دنوسيئ، نهگه ر چي كردارهكان رابردو يان رانهبردو، تيپه ر يان تيئنهپه ر، بنه رتي يان دارپژراو يان ليكدر او بن، پروانه نمونهكاني (۱-۲۷ ب). كه چي لهشيوهزاري سليمانيدا، نهگه ر كرداري رستهكه رابردوي تيپه ر بو، نهوا جيناوي لكاوي خاوه نيئي دهچيئه كوتايي كردارهكهوه، نهگه ر چي پوناني كردارهكان بنه رتي يان دارپژراو يان ليكدر او بن، پروانه (۱-۲۸)، بهلام كه كردارهكان رابردوي تيئنهپه ر يان رانهبردوي تيپه ر يان فهرمان بن، نهوا جيناوه لكاوهكه بهناوه ديارخواهكهوه دنوسيئ، پروانه (۱-۲۸ ب).

تهوهري چواره م/ نه رگگوركي و فورمگوركي و جيگوركي جيناوه لكاوهكان:

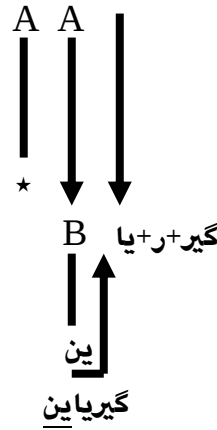
لهدروسته ي رسته مؤرفوسينتاكسيهكاندا، كه جيكه وته ي بهركار بهجيناوي لكاو جيگيركرا، دهتوانريئ دروسته ي ئهم رستانهش لهبكه رديارهوه بو بكه رنادي ار بگويزينهوه، پروانه (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷).

(۳۴) ۱- برد تيان (رابردوي بكه رديار)

ب-

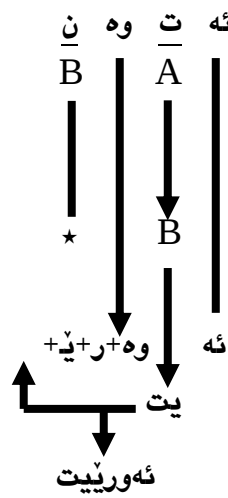
گرتمانیان (پاښتو ټولنیز)

(پاښتو ټولنیز)

(پاښتو ټولنیز)

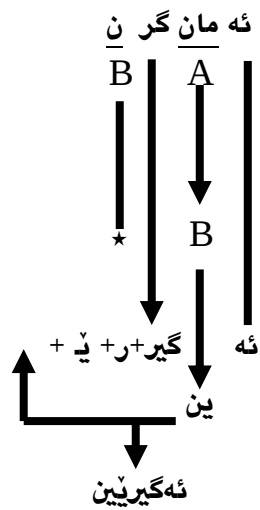
(۳۵) ۱-

(پاښتو ټولنیز)

(پاښتو ټولنیز)

ب-

(پاښتو ټولنیز)

له ټولنیز شیکړنه وېرته کونکي او گواستنو وېرته کونکي بولې شته، ټول:

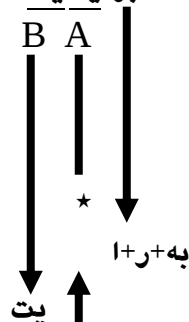
۱- جیناوه لکاوې بکړیې کونکي لادېږي.

۲- پدې هر کړنیز وېرته کونکي نېشانې نښانې کاتیاو د خړتېه سر.

۳- له شپوه زارې گهرمیاندا جیناوه لکاوې کانی (ت) و (مان) که ټوکی بهرکاريان له پسته بکړدیاره کاندې بڼیوه، شویني بکړ د گرنه وېرته کونکي جیناوه بکړی پسته بکړدیاره کاندې، به لږمې بهرکاري خویان نادوړيښ، ټم دیارده پښمانیېه به (ټوکیوړکي) ناودېږي، چونکه له مېکانیزمه دا ټوکی جیناوه لکاوې کاندې له بهرکاره وېرته کونکي بولې، وېرته کونکي (۳۴) دا، که کړنیز پسته کاندې پاښتو ټولنیز تیپه پښ و له نمونه کانی (۳۵) دا که

کرداری پانه بردوی تیپه پښ. هه روه ها جیناوه لکاو دکانی (ت) و (مان) که له دهسته یی که من (A)، به جیناویکی لکوی به رامبه ر به هه مان که سو ژماره یی دهسته یی دووهم (B) ده گوږد ریڼ و ده بنه (یت) و (ین)، ئه م دیارده یه ش به (فورمگوږکی) ناو ده بریت، چونکه جیناوه لکاو دکان هه مان که سو ژماره ن، ته نها فورمه که یان له (ت) و (مان) وه ده گوږیڼ بو فورمی (یت) و (ین)، پاشان جیناوه کان شوینی خو یان ده گوږن و ده چنه کوتایی کرداره بکه رنادیاره کانه وه و هه مان که سو ژماره یی بکه ره دهرنه پراوه کان دهنوینن، ئه م دیارده یه ش به (جیگوږکی) ناو ده بریت.

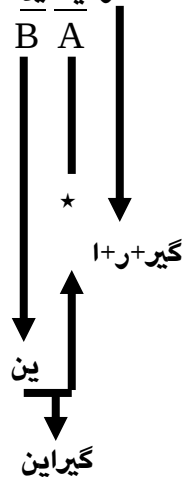
(۳۶) -۱ بردیانییت (پا بردوی بکه ردیار)

(پا بردوی بکه رنادیار)

برایت

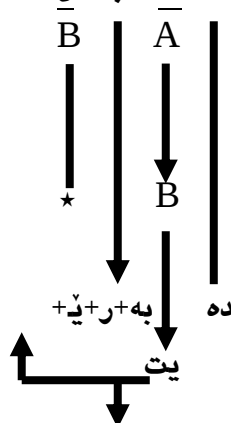
(۳۷) -۲ گرتیانین (پا بردوی بکه ردیار)

(پا بردوی بکه رنادیار)

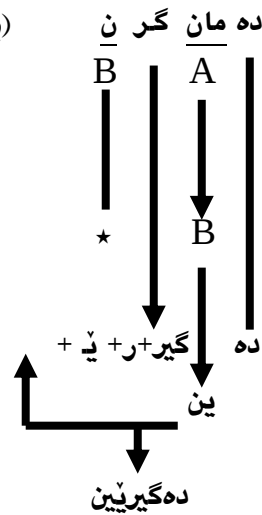
گیراین

(۳۷) -۱ ده ت به ن (پانه بردوی بکه ردیار)

(پانه بردوی بکه رنادیار)

ده برییت

(رانه بردوی بکەرنادیار)

به لām له شیوه زاری سلیمانیدا جیناوه لکاوه کانی (یت) و (ین) و (ت) و (مان) که ئهرکی بهرکاریان له پرسته بکەردیاره کاندای بینیوه، شوینی بکەر دهگرنه وه و دهبنه جیناوی بکهری له پرسته بکەرنادیاره کاندای، بپروانه نمونه کانی (۳۶) و (۳۷) دا، له نمونه کانی (۳۶) دا که کرداری پرسته کان رابردوی تیپه پرن، جیناوه لکاوه کانی (یت) و (ین) که له دهسته ی دووه من، وهک خویان له پرسته بکەرنادیاره کاندای ده ده که ون، که چی له نمونه کانی (۳۷) دا که کرداری پرسته کان رانه بردوی تیپه پرن، جیناوه لکاوه کانی (ت) و (مان) که له دهسته ی یه که من، به جیناوی لکاوی بهرام بهر به هه مان که سو ژماره ی دهسته ی دووه ده گرپین و ده بنه (یت) و (ین)، پاشان جیی خویان ده گرپن و ده چنه کوتایی کرداره کانه وه و جیگیر ده بن.

ته وه ری پینجه م // جیناوه لکاوه کان و په یوه ندیی ریککه وتن:

که تیگورییه ئهرکییه کانی (بکەر ، بهرکار، کردار... تاد) له پرسته دا به جوریک یان زیاتر له که تیگورییه سینتاکسییه کانی وهک (فریزی ناوی، فریزی جیناوی، ... تاد) یان پرسته ی شویکه وتو پرده کرینه وه. له ناو دروسته ی پرسته شدا چهند که رهسته یه کی ریزمانیی دیاریکراو له گهل یه کتردا ریکده که ون^(۸). واته هه ندی له به شه کانی پرسته له گهل یه که له پوی یه کی یان زیاتر له چه مکی ریزمانی وهک که س، ژماره، ره که نو دۆخ ریکده که ون^(۹). ئه م په یوه ندیی هه ش به ریککه وتن ناوده بریت. مه به ست له ریککه وتن دیارده یه کی ریزمانیی ه، که له سنوری پرسته دا ده رکه وتنی که رهسته یه که به که رهسته یه کی تره وه به ند ده کات، که په یوه ندیی ه کی ریزمانی له نیوانیاندا هه بی^(۱۰).

ریککه وتنیش له ناو زاره کانی زمانیکدا یان چهند زمانیکی جیاوازا به جوریک یان زیاتر ده ده که وی^(۱۱)، واته چهند جوریک ریککه وتن له زماندا هه یه. بۆ نمونه له زاره کانی زمانی کوریدا چهند جوریک ریککه وتن له نیوان به شه بنجییه کانی پرسته دا هه یه، له وانه ریککه وتنی (بکەر و کردار)، (بکەر و بهرکار)، (بهرکار و کردار) و (بکەر و بهرکار و کردار) که به پیی نمونه ی زاره کان خراونه ته رو^(۱۲). ئه وه ی لیبه دا مه به ست ه، بزانی چهند جور ریککه وتن له نمونه کانی ئه م دو شیوه زاره دا ده بینریت، بپروانه (۳۸) و (۳۹).

(۳۸) نمونه کانی شیوه زاری گهرمیان	(۳۹) نمونه کانی شیوه زاری سلیمانی
ا- ئه وان ئیمه یان گرت.	ا- ئه وان ئیمه یان گرت.
ب- ئه وان ئیمه ئه دوین.	ب- ئه وان ئیمه ده بین.
پ- ئه وان هاتن.	پ- ئه وان هاتن.
ت- ئه وان تین.	ت- ئه وان دین.

له نمونه کانی (۳۸-۱) و (۳۹-۱) دا بکەر به پيی که سو ژماره ی خوی جیناویکی لکاو به بهرکاره که ده به خشیت و کرداری پرسته که ش پابردوی تیپه ره، واته پیکه و تن له نیوان (بکەر بهرکار) دهرده که ویت، به لām له نمونه کانی (۳۸-۳۹-ب پ ت) و (۳۹-ب پ ت) دا بکەر به پيی که سو ژماره ی خوی جیناویکی لکاو به کو تایي کرداره که دهدات و کرداره کانیش پابردوی تیپه ره پانه بردوی تیپه ره پانه پرن، به مهش پیکه و تنی نیوان (بکەر و کردار) دهرده که ویت.

نه نجامه کان:

لیره دا گرنگترین خالی هاوبه شو و جیاوازی ده خهینه رو:

۱- له هردو شیوه زاره که دا یه که دهسته جیناوی که سیی سه ره خو دو دهسته جیناوی که سیی لکاو هه، که هه مان فورمیان هه یه، پروانه خشته ی ژماره (۱) و (۲)، ته نه جیناوی که سیی سه ره خو (تو) و (تو) نه بییت، که نه مهش په یوه ندیی به گوپانی فونه تیکیه وه هه یه.

۲- له خسته نه روی نه رکي جیناوه که سیه لکاو کاند، جیناوه لکاو کانی دهسته ی یه که م (م . مان) له هردو شیوه زاره که دا هه مو نه رکه کانی (بکەر، بهرکار، ته واو کهر، سه ربار، خاوه نییتی) له پرسته دا ده بین، هه روه ها جیناوه لکاو کانی دهسته ی دووهم (م . ین) له شیوه زاری سلیمانیدا به هه مان شیوه هه مو نه رکه کان ده بین، به لām له شیوه زاری گه رمیاندا ته نه نه رکي بکەر ده بین.

۳- له شیوه زاری گه رمیاندا، کاتی که فریزی بهرکاری بو جیناویکی لکاو له پرسته ی مورفوسینتا کسیدا نزم ده کریته وه، نه وا جیناوه لکاو بهرکارییه که له دهسته ی یه که م ده بییت و له پیش جیناوی لکاو بکرییه وه له کو تایي کرداره که دا دهرده که ویت، که چی له شیوه زاری سلیمانیدا جیناوه لکاو بهرکارییه که له دهسته ی دووهم ده بییت و له پاش جیناوی لکاو بکرییه وه له کو تایي کرداره که دا دهرده که ویت، به مه رجی کرداره که پابردوی تیپه پ بییت. به لām له کرداری پانه بردوی تیپه پداو له هردو شیوه زاره که دا، جیناوه لکاو بهرکارییه کان له دهسته ی یه که م ده بن و له سه ره نه سپیکتی به رده وامی دهرده که ون.

۴- له شیوه زاری گه رمیاندا، جیناوی لکاو پیشناوی له نه رکي سه ربار یان ته واو کهر دا هه میشه له دهسته ی یه که م ده بن و به پیشناوه کانه وه دنوسرین و جیگیرده بن، نه گهر چی کرداری پابردو یان پانه بردو، تیپه پ یان تیپه پ بن. که چی له شیوه زاری سلیمانیدا جیناوه لکاو پیشناوییه که له کرداری پابردوی تیپه پدا له دهسته ی دووهم ده بییت و ده چیته کو تایي کرداره که وه، به لām له کرداری پابردوی تیپه پ یان پانه بردوی تیپه پ یان فرماندا له دهسته ی یه که م ده بییت و له کرداره تیپه پره کان ده چیته سه ره بهرکارو له کرداره تیپه پره کانیش ده چیته سه ره بکەر.

۵- جیناوی لکاو خاوه نییتی له شیوه زاری گه رمیاندا هه میشه له دهسته ی یه که م ده بییت و به ناوه دیارخراوه که وه دنوسییت و جیگیرده بییت، نه گهر چی کرداری پابردو یان پانه بردو، تیپه پ یان تیپه پ بن. که چی له شیوه زاری سلیمانیدا جیناوه لکاو که له کرداری پابردوی تیپه پدا له دهسته ی دووهم ده بییت و ده چیته کو تایي کرداره که وه، به لām له کرداری پابردوی تیپه پ یان پانه بردوی تیپه پ یان فرماندا له دهسته ی یه که م ده بییت و به ناوه دیارخراوه که وه دنوسییت.

۶- له کرداره بنه پره تیبه کاند او به مه رجی پابردوی تیپه پ بن، جیناوی لکاو بهرکاری و پاشان جیناوی لکاو بکری ده که ونه کو تایي کرداره که وه، به گوپینی پونانی کرداره کان له بنه پره تیبه وه بو کرداری داریژراو یان لیکدراو، نه وا هه ردوکیان پیکه وه جیگوپکی ده که ون و ده چنه سه ره پیشگری کرداره داریژراوه که یان به شی یه که می کرداره لیکدراوه که وه، که چی له شیوه زاری سلیمانیدا جیناوی لکاو بکری و پاشان جیناوی لکاو بهرکاری ده که ونه کو تایي کرداره که وه به گوپینی پونانی کرداره کانیش له بنه پره تیبه وه بو کرداری داریژراو یان لیکدراو، ته نه جیناوه

لكاوه بكهرييهكه جيگوركي دهكات و دهچيته سهر پيشگري كرداره داريژراوهكه يان بهشي يهكه مي كرداره ليكدراوهكهوه، بهلام جيناوه لكاوه بهركارييهكه هر لهكوتايي كردارهكهدا دهردهكهويٲ.

لهكاتيكد كردارهكه پانهبردوي تيپهري بيٲ و بهگوريني پوناني كردارهكه لهبنهپهتييهوه بو كرداري داريژراو يان ليكدراو لههردو شيوهزارهكهدا، تنها جيناوي لكاوي بهركاري كه لهسهر ئهسيپكتي بهردهوامييه، شوييني خوي دهگوريت و دهچيته سهر پيشگري كرداره داريژراوهكه يان بهشي يهكه مي كرداره ليكدراوهكهوه.

٧- لهشيوهزاري گهريماندا، لهپروسهي گواستنهوهي پرستهي مورفوسينتاكسي بكهريدار بو بكهريناديار، جيناوي لكاوي بهركاري لهيهكه كاتدا ئهركگوركي و فورمگوركي و جيگوركي دهكات لهپرسته بكهريناديارهكاندا، ئهگهري چي كردارهكان پابردو يان پانهبردوي تيپهري بن. بههمان شيوه ئهه پروسهييه و ههمو كردهكان لهشيوهزاري سليمانيدا دهردهكهويٲ، تنها لهو پرستانهدا نهبيٲ، كه كردارهكانيان پابردوي تيپهري، چونكه جيناوه لكاوه بهركارييهكان كه شوييني بكهري دهگرنهوه، ههمان فورميان ههيه، واته بهجيناوي لكاوي بهرامبهري بههمان كهسو ژمارهي دهستهكهي ترناگورين.

٨- دو جور پهيوهنديي ريكهوتن لههردو شيوهزارهكهدا بهدي دهكريٲ، كه بريٲين لهريكهوتني (بكهريو بهركار) و (بكهريو كردار).

پهراويرهكان:

- ١- بو زانباريي زياتر بهروانه: [سهركهوت عهبدوللا حوسين (٢٠٠٨: ١٨-٢٩)].
 - ٢- شاياني باسه عهبدوللا حوسين رهسول لهدهستنيشانكردي فورمي جيناوه كهسييه لكاوهكاني شيوهزاري گهريماندا، تنها ئامازهي بو يهكه دهسته جيناوي لكاو كردوه بهناوي دهستهي خاوهني (م ، ت ، ي ، مان ، تان ، يان) بهنمونهوهو بهرامبهري بهنمونهي زاري ناوهپرست بهكاري هيٲاوه، ههروهها پاي وايه، كه جيناوه لكاوهكاني دهستهي ريكهوتن (م ، ي ، Ø ، ين ، ن ، ن) نهماون و لهناوچونه، ئهه دياردهيهش بهدياردهي پهريهسندن و گوراني زمان بهرهو كورتبونهوهو ئاساني دهرپرين دهبهستيتتهوه. بو زانباريي زياتر بهروانه: [عهبدوللا حوسين رهسول (٢٠٠٢: ٥ ، ٢٠)].
 - ٣- بهروانه: ١- ئهوپهحماني حاجي مارف (١٩٨٧: ٨٧-١٠٨). ب- وريا عومهر ئهمين (٢٠٠٤: ٩٢).
 - ٤- چاوگي (پوين) بهواتاي (پويشتن) ديٲ، كه لهدهمي پابردودا بهپيي ههمان كهسو ژمارهي بكهريكه جيناوه لكاوهكاني دهستهي يهكهه وهردهگريٲ، بهه شيوهيه:
- من پويمه بازار. ئيمه پويمانه بازار
تو پويته بازار. ئيوه پويتانه بازار
ئهو پوييه بازار. ئهوان پوييانه بازار
- ٥- (مينهكردي) چاوگيكي ليكدراوي تينهپهري، بهواتاي (كهپان) ديٲ، كه لهدهمي پابردودا بهپيي ههمان كهسو ژمارهي بكهريكه جيناوه لكاوهكاني دهستهي يهكهه وهردهگريٲ.
 - ٦- بو زانباريي زياتر دهربارهي سهرهوپريزون و دابهشبونى جيناوه لكاوهكان بهكهريهستهي شيوهزاري سليمانى لهپرستهي مورفوسينتاكسيديا، بهروانه: [وريا عومهر ئهمين (٢٠٠٤: ٩١-١٠٣)].
 - ٧- بو زانباريي زياتر دهربارهي قابله بنجييهكاني سهرهوپريزوني كهريهستهكان لهدرستهي پرستهي سينتاكسيديا، بهروانه: ١- [Fattah (1997: 246)]. ب- ئوميد بهريزان برزو (٢٠١٠: ٩٢-٩٣).
 - ٨- Leech and svartvik (1994:260).
 - ٩- وريا عومهر ئهمين (٢٠٠٤: ١٥٩).
 - ١٠- Trask (1993:12).
 - ١١- بهروانه: [وريا عومهر ئهمين (٢٠٠٤: ١٦١-١٦٥)].

- ١- د. ئەوپرەحماني حاجي مارف (١٩٨٧)، پيژماني كوردی، بهرگي يهكهه (وشهسازي)، بهشي دووهم - جيناو، دار الحرية للطباعة، بهغدا.
- ٢- ئوميد بهرزان برزو (٢٠١٠)، مورفوسينتاكس و دروستهكاني لهشيوهزاري خانهقيدا، تيزي دكتورا، كوليجي زمان - زانكوي سليمني.
- ٣- سهركهوت عهبدوللا حوسين (٢٠٠٨)، شيوهزارهكاني شاري كهركوك، نامهي ماستهر، كوليجي پهروهده - زانكوي سهلاحهدين، ههوليير.
- ٤- عهبدوللا حوسين پهسوول (٢٠٠٢)، ميژووي شيوهزاري گهرميان (ليكولينهوهيهكي زمانهواني ميژووييه)، گوڤاري زانكوي دهوك، بهربهند (٥)، ژماره (١).
- ٥- وريا عومهر ئهمين (٢٠٠٤)، ئاسويهكي تري زمانهواني، بهرگي يهكهه، چاپخانهي ئاراس، ههوليير.
- (٦) Fattah, M.M. (1997), A Generative Grammar of Kurdish, Unpublished doctoral disertation, university of Amsterdam.□
- (٧) Leech, G and Svartvik, J. (1994), A Communicative Grammar of English, Longman: London and New York.
- (٨) Trask, R.L (1993), A Dictionary of Grammatical terms in Linguistics, Routledge: London.

الخلاصة

هذه البحث موسومة بـ (مقارنة بين الضمائر الشخصية في لهجاتي كرميان والسليمانية). وحددت هذه البحث أنواع الضمائر المتصلة والمنفصلة مع وظيفتها. ثم تطرقت الى تسلسل هذه الضمائر، ووقوع الضمائر المنفصلة موقع الضمائر المتصلة. وموضع هذه الضمائر حسب اشتقاق الأفعال وتغيير وظيفتها وأشكالها وموضعها في الجملة المختصرة. كما تحدثت البحث عن التطابق وأنماطه في تراكييب الجملة. واختتمت بمجموعة من النتائج.

Abstract

This paper which is entitled "*A comparison between personal pronouns in Garmyan and Sulaimani dialects*" deals with analyzing and explaining the forms and functions of those bound personal pronouns. It also studies ordering and replacing the free personal pronouns with the bound ones and the movement of those bound personal pronouns in terms of verb derivation and the change of the function, form, and place of the bound personal pronouns in short sentences (i.e. in morphosyntactic construction). The paper throws light on the agreement among the word classes within sentences. Finally, the paper ends up with some concluded points.